

Een gids in neoliberales tijden

Jongeren, persoonlijke vorming, afstand houden van het neoliberalisme – dat alles raakt het hart van Joep Dohmen, filosoof en kritisch maatschappelijk denker. In zijn forse nieuwe boek, *Iemand zijn*, laat hij zich ook persoonlijk kennen. Zijn knappe cultuuranalyse schudt echter ook de vraag naar het spirituele wakker.

Herman Oevermans

Joep Dohmen (1949) is een man met een missie. Levenslang docent, in het voortgezet onderwijs, aan hogescholen en de universiteit. Op dit moment is hij lector 'Bildung' aan de hogeschool voor Toegepaste Filosofie. Tientallen jaren heeft hij, naar eigen zeggen, jongeren zien kampen met 'angsten, overspannenheid en onzekerheden'. De tragiek is, stelt hij, dat ze 'verschrikkelijk graag zelf iemand willen worden', maar het ontbreekt hen aan 'ankerpunten en innerlijke bagage'.

Dohmen ontwikkelt, als antwoord hierop, in een pil van ruim achthonderd bladzijden, een wijsgerige vormingsleer: een gids in neoliberale tijden. Het boek kan gelden als zijn 'magnum opus'. Veel van wat Dohmen bezighoudt en al eerder schreef komt hier nu systematisch bij elkaar.

Hoe te leven

Het boek bevat vier delen. Het eerste gaat over de vraag hoe te leven in een post-traditionele samenleving. Overtuigend beschrijft Dohmen hier de overgang in goed vijftig jaar van een sobere samenleving die duidelijke rangen en standen kende, religieus gekaderd, naar een samenleving waarin we bevrijd zijn van 'knellende banden' van familie, geloof en traditie, met vandaag het 'project van je eigen leven' als het hoogste goed. Wat deze beschrijving authentiek maakt, is de vervlechting met de eigen biografie van Dohmen als zoon van eenvoudige katholieke ouders.

Onze posttraditionele samenleving is echter allerminst het paradijs, vindt Dohmen. Markt, media en technologie maken van vrije mensen willoze consumenten. Het lukt opvoeders in gezin en onderwijs nauwelijks

om daar weerstand tegen te bieden. In het tweede deel van zijn boek voert Dohmen daarom een pleidooi om de filosofie weer te laten zijn wat zij altijd is geweest: een wijze van vorming. De huidige filosofie is in zijn ogen te veel een 'vak' geworden, geen 'concrete levenshouding'. Michel Foucault is hier Dohmens gids, maar hij laat ook veel andere stemmen uit de geschiedenis van de wijsbegeerte meespreken. Dit geeft aan zijn boek soms het karakter van omgevallen boekenkast – hoewel deze uitvoerigheid zelden verveelt.

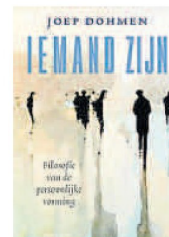
Weerstand bieden

In deel drie en vier van het boek ontwikkelt Dohmen zijn eigen visie op vorming, met name van jongeren. Het gaat erom, 'iemand' te worden, die de eigen vrijheid aan kan en serieus wat wil maken van het eigen leven. Onderwijs en opvoeding moeten weer werk maken van hun 'pedagogische missie' in dezen, betoogt Dohmen. Het gaat erom dwars te durven staan op de neoliberale tijdgeest, weerstand bieden aan markt en media, en echt tijd maken voor jongeren: voor het goede gesprek dat ergens over gaat. Dus in onderwijs niet alleen vaardigheden trainen, maar ook de diepte in. Kenmerken van een inhoudelijk vormingsprogramma omvat volgens Dohmen inspiratie, scholing van de geest, onderzoek naar motivatie en relaties, en ook discipline.

Dohmen zelf beleefde ooit in een Leuvens café zijn 'kairos-moment', in gesprek met een van zijn leermeesters, die somberde over de westerse liberale wereld. Dohmen ontdekte plots wat hij echt wilde: niet conservatief zijn, maar 'het liberalisme bevrijden van zijn uitwassen'. Een levenstaak was geboren. Tegelijk maakt deze visionaire insteek een vraag wakker. Kun je

wijsbegeerte als vormingsleer losmaken van de religieuze dimensie van het leven? Dohmen stelt nogal pontificaal dat we onze 'joods-christelijke' traditie achter ons gelaten hebben. Is dat zo? En als dat zo zou zijn, kunnen het ware en het schone wel echt zonder het goede? Anders gezegd, kunnen filosofie en kunst zonder transcendentie en religie?

De Nederlandse filosoof Gerard Visser stelt dat de religie veronachtzamen is als 'het uitvaren met een boot zonder bodem'. Je kunt je afvragen: wacht onze neoliberale cultuur niet ook op dit 'kairos-moment': een vernieuwd onderling gesprek tussen het ware, het schone en ook het goede? Dat gesprek wordt zeer verdienstelijk geopend met Dohmens 'magnum opus', maar verdient het nog breder gevoerd te worden.

Filosofie

Iemand zijn. Filosofie van de persoonlijke vorming

Joep Dohmen

Ambo-Anthos
€ 45,00

